

Aforismele lui Lucian Blaga

Aforismul este pentru Blaga o modalitate, nu de neglijat, specifică de exprimare a gândului. Prezența permanentă a aforismului are importanță și pentru faptul că, fiind corelată cu celelalte elemente din universul poetic și chiar din cel filozofic, dezvăluie filonul clasic care străbate întreaga operă.

Este un argument care susține ideea că orice mare și autentic creator, indiferent sub ce auspicii debutează, indiferent câte curente, școli și orientări străbate și asimilează, ajunge la spiritul clasic; și nu întâmplător într-un aforism Blaga afirma: ”*Premisa – Dumnezeu, dacă ar fi romantic ar fi creat alți Dumnezei. Fiind însă clasic, a creat lumea*” (p. 40 – toate citatele cu indicarea doar a paginii sunt din volumul *Elanul insulei*). Pentru a vedea cât mai adecvat ce înțelegea Blaga prin aforism, pentru a stabili cât mai exact locul aforismului în gândirea și opera lui Blaga, și înainte de a încerca o descriere a lui, e bine să subliniem câteva lucruri: 1) în 1925 în ziarul *Cuvântul*, Blaga publică microeseul *Studiul proverbului*, inclus în volumul *Ferestre colorate* și apoi integrat în *Trilogia culturii*; 2) După apariția *Eonului dogmatic* (1931) prima carte din *Trilogia cunoașterii*, aforismul nu mai formează obiect al publicării. După *Pietre pentru templul meu* din 1919 de abia în 1945 publică al doilea volum de aforisme, *Discobolul*. Mult mai târziu revine la ”iubirea din prima tinerețe” și așterne pe hârtie noi aforisme publicate doar în parte. În 1946 se gândește la un nou volum de cugetări: *Elanul insulei*. Un alt caiet cuprinde ciclul *Din duhul eresului* – aforisme din ultimii ani de viață. Această istorie internă a cugetării scriitorului pusă față în față cu lucrările filozofice ne conduce spre un fapt caracteristic pentru Blaga: circulația permanentă cu dublu sens a aforismului; aforisme independente sunt dezvoltate și înglobate în eseurile și lucrările de filozofie sistematică, iar din aceste lucrări sunt ”extrase” ”fragmente” cărora le acordă statut de aforism. În ansamblul lor aforismele, cugetările, ”însemnările”, ”fragmentele” sunt un adevărat seismograf pentru mișcarea creatoare a filozofului.

Gândurile, observațiile, considerațiile, aforismele, maximele, destăinuirile sunt rezultatul unei ample acțiuni de captare a izvoarelor și de orientare a lor spre aceeași vatră.

”Blaga descoperă în istoria gândirii câteva tipuri de rostire euforistică. Primul tip îl reprezintă acele aforisme capabile fiecare în parte să exprime sensul cosmic, să exprime o întregă viziune asupra lumii, simplă dar adâncă, tainică, așa cum se întâmplă la Lao-Tse sau Heraclit. Dar există aforisme ca cele pascaliene, care izolate, nu mai sunt în stare să reflecte fiecare în parte universul, ci abia prin înlănțuirea lor ne pot oferi o viziune integrală. În sfârșit există aforisme cu valabilitate de sine-stătătoare, care nu solicită întregirea cu altele, dar nici nu participă la închegarea unei viziuni filozofice, n-au «rezonanță metafizică», ele vizează un obiectiv circumscris, dezvăluind inteligență, perspicacitate, experiență psihologică pe viu. Ilustrative ar fi pentru acest tip aforismele lui La Rochefoucauld” (Traian Podgoreanu, *Filozofie și aforistică la Lucian Blaga*, în volumul *Lucian Blaga, cunoaștere și creație – culegere de studii*, Cartea Românească, București, 1987). Dacă teoretic este simplu să faci distincție și clasificări în sânul acestei materii, practic lucrurile devin mai anevoioase. Ce tip de aforisme cultivă cu precădere Blaga? Răspunsul nu e ușor și nu poate fi tranșant deoarece ”luate izolat, aforismele blagiene își au înțelesul în sine, alăturate, ele se înlănțuie și fixează o perspectivă asupra lumii, asupra unui aspect al acesteia, o atitudine umană. E un fenomen interesant acesta de constituire din elemente distincte, complet individualizate a unui întreg care are o altă valoare decât suma părților [...]. Am zice noi că valabilitatea aforismelor blagiene decurge și din

armonia ce le cuprinde când se întâlnesc”. (Traian Podgoreanu, op. cit). Prin urmare aforismele ca și celelalte domenii de afirmare a spiritului universal al lui Blaga au prin ele însele durabilitate valorică și istorică.

Aforismele lui Blaga se caracterizează printr-o mare varietate și libertate tematică. Dar dincolo de această bogăție tematică, aforismele blagiene au o unitate de substanță. În primul rând ele dezvăluie o unitate și o consecvență de gândire, în al doilea rând cugetările se deschid, dar se și integrează, într-o perspectivă cosmică și antropologică; în al treilea rând dezvăluie umanismul substanțial al lui Blaga și nu în ultimul rând cugetările lui Blaga au o frumusețe și unitate stilistică care le dă, pe de o parte, farmec și expresivitate, iar pe de altă parte le integrează în matricea unică și originală a creatorului Blaga. Parafrazându-l chiar pe creatorul lor, putem spune despre aforisme că au accent de descântec și gânduri care te vrăjesc și că sunt ca o scoică în care răsună marea. Cultivând aforismul în mod insistent și la un înalt grad valoric, Blaga ne-a lăsat un număr de ”definiții” care mai de care mai profundă și mai poetică: ”Literatura aforistică este sarea gândirii”, ”*Ce este un aforism* – o floare în stare de grație. Aleasă să conceapă Logosul și să-l nască” (p. 100). Aforismul pentru a fi aforism trebuie să îndeplinească niște condiții absolut necesare: ”orice aforism trebuie să fie astfel formulat încât să spună mai mult decât spune” (p. 220) sau ”Când formulezi un aforism trebuie să-l aduci în situația de a refuza orice adaos. Un aforism trebuie să fie ceva canonic, încheat ca Biblia” (p. 28).

Întreaga aforistică dezvăluie o preocupare constantă a filozofului: descifrarea fondului unitar al diverselor manifestări creative: mit, poezie, religie, cultură, știință, civilizație și a relațiilor dintre aceste manifestări. Expansiunea tematică pe care am sesizat-o se manifestă atât prin acumularea numerică de aforisme, cât și prin caracterul lor plurivoc.

Este firesc în cazul lui Blaga ca filozofia să formeze obiectul numeroaselor meditații. Gânditorul face o adevărată pledoarie pentru necesitatea filozofiei și pentru demnitatea ei. Numind pe filozofi domni ai lumii, el acordă filozofiei rolul de a-i restitui omului adevărata menire în univers.

Dar filozofia este și ea o forma a creației. Când un filozof (sau o filozofie) se dezice de la aceasta nu este un autentic filozof: ”Turmentarea metafizică a devenit la cei mai mulți gânditori actuali un scop în sine. Ei se complac în această frământare ca atare, și fiecare și-o alimentează în felul său. Totuși, turmentarea ce nu-și găsește soluția în creație și într-o viziune metafizică este fie o neputință, fie o perversitate a spiritului” (p. 31, p. 32). Din perspectiva acestui gând, Blaga respinge curentele filozofice cum ar fi existențialismul, după cum respinge nimicul, absurdul, nihilismul ca finalitate a existenței umane.

Paralel cu definirea filozofiei și stabilirea locului ei în ”*corola*” creativității, gânditorul Blaga încearcă și delimitarea filozofiei de știință. Știința este ”știința răspunsurilor”, pe când filozofia este ”știința problemelor”. Pe Blaga l-a preocupat constant raportul dintre filozofie și celelalte domenii ale activității umane și în special cel al artei și poeziei. Metafizica intenționează să fie o revelație și izbutește să fie doar o creație. Poezia aspiră să fie creație și reușește într-un fel, să fie revelată. Suprema calitate a metafizicii consistă însă tocmai în aceea că ea reușește mai puțin decât intenționează, iar suprema calitate a poeziei consistă în aceea că ea izbutește să fie ceva mai mult decât intenționează. ”Între poezie și filozofie există o afinitate electivă, dar și o mare divergență. Imprecizia filozofiei și precizia poeziei fac casă bună împreună, dând adesea o suprem de valabilă poezie de sensibilitate metafizică. Dar foarte rea casă fac împreună precizia filozofiei cu imprecizia poeziei. Aceasta din urmă căsătorie stă la baza întregii poezii așa-zis filozofică, didactice, discursive”. (p. 191–192). Pentru Blaga filozofia și poezia rămân totuși domenii distincte cu specificul lor propriu și inconfundabil.